

ارزیابی و تحلیل نقش کنشگران مدیریت شهری در مدیریت یکپارچه بافت تاریخی کلان شهر شیراز با استفاده از مدل ANP

میثم رضائی^۱، علی زنگی‌آبادی^{۲*}

^۱دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

^۲دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

تاریخ دریافت: ۹۷/۳/۲۲؛ تاریخ پذیرش: ۹۷/۷/۲

چکیده

امروزه مدیریت و حفاظت از بافت‌های تاریخی به یک موضوع فوری و چالش برانگیز تبدیل شده است. زیرا کنشگران متعددی در مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهرها به ایفای نقش می‌پردازند. لذا هماهنگی این کنشگران و مدیریت منسجم بافت تاریخی از درجه اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بر این اساس پژوهش حاضر به دنبال شناسایی کنشگران و رتبه‌بندی آن‌ها در نظام مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز می‌باشد تا بتواند با شناخت چالش‌های موجود؛ زمینه تحقق مدیریت یکپارچه در بافت تاریخی را ارزیابی و تحلیل نماید. روش تحقیق این پژوهش توصیفی-تحلیلی است. در این پژوهش براساس مبانی نظری؛ شاخص‌های مختلف مدیریت شهری در زمینه‌های برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری و غیره شناسایی و در قالب پرسش‌نامه خبرگان (۲۰ نمونه) به رتبه‌بندی کنشگران مختلف مدیریت شهری با استفاده از مدل دلفی و وزن‌دهی در نرم‌افزار Super Decision و با استفاده از مدل ANP پرداخته شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که به دلیل مدیریت متمرکز حاکم بر بافت تاریخی، نهادهای ملی و حکومتی بیشترین نقش را در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بافت تاریخی ایفا می‌نمایند. همچنین سازمان‌های مدیریت محلی مانند شهرداری و شورای شهر بیشتر از آنکه نقش مدیریتی ایفا نمایند تنها به عنوان نهادهای ناظر، خدماتی و عمرانی به فعالیت می‌پردازند. شکاف مدیریتی فوق باعث اتلاف سرمایه‌های محلی و عدم تمایل بخش خصوصی و شهروندان به مشارکت گردیده است. لذا به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان پیشنهاد می‌شود با به‌کارگیری رویکرد مدیریت یکپارچه شهری و تقویت نقش نهادهای محلی و غیره در بافت تاریخی، از تفرق عملکردی حاکم بر نظام مدیریتی بکاهد و عملکرد آن را بهبود بخشند.

واژه‌های کلیدی: مدیریت، مدیریت یکپارچه شهری، کنشگران مدیریت شهری، بافت تاریخی، کلان‌شهر شیراز.

مقدمه

شهرنشینی شتابان در ایران مشکلات زیادی به وجود آورده است (Rasoolimanesh et al., 2014: 12). به گونه‌ای که این مشکلات و کمبودها بر تمام جنبه‌های شهرنشینی تأثیر گذاشته و گاهی زندگی شهری را مختل نموده است. یکی از مشکلات شهرهای قدیمی‌تر، وجود بافت‌های تاریخی و فرسوده در آن‌ها است که خود سرآغاز بسیاری از مشکلات شهری شده است (ابراهیم‌زاده و ملکی، ۱۳۹۱: ۲۱۸). بر همین اساس امروزه مدیریت و حفاظت از بافت‌های تاریخی

طرح مسأله: شهرهای ایران (به‌عنوان یک کشور جهان‌سومی)، طی پنجاه سال گذشته به ویژه در دو دهه اخیر رشد جمعیتی بسیار زیادی داشته‌اند. به طریقی که در حال حاضر حدود ۷۰ درصد از جمعیت ایران در شهرها زندگی می‌کنند و این روند به سرعت در حال افزایش است (Zali et al., 2016: 42).

*نویسنده مسئول: a.zangiabadi@geo.ui.ac.ir

شهرها به دلیل رشد سریع شهرنشینی و تغییرات ناشی از آن به یک موضوع فوری و پیچیده تبدیل شده است (Ertan and Egercioğlu, 2016: 602).

نیم‌نگاهی به وضعیت مدیریت شهری در ایران نشان می‌دهد به دلایلی چون تمرکز گرایی، برون‌زا بودن برنامه‌ها و طرح‌های شهری، اقتصاد رانتی و مبتنی بر نفت، مدیریت شهری تحت تأثیر دولت است و مدام از مدیریت سیستمی و یکپارچه فاصله گرفته و در گرداب مدیریت بخشی و سلولی گرفتار آمده و همچنین از روند شهرنشینی و مسائل برآمده از شهرنشینی، عقب مانده و در دیدگاه‌ها و نگرش‌های از بالا به پایین گرفتار گردیده است (حکمت‌نیا و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴۴).

در بافت‌های تاریخی نیز یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر و متأثر از شهر و شهرنشینی؛ نظام مدیریت شهری این‌گونه سکونتگاه‌ها است. از یک‌سو در نتیجه تحولات و تغییرات کمی و کیفی شهرنشینی، ادامه حیات، کارآمدی و اثربخشی بافت تاریخی شهرها بدون بر خورداری از یک نظام مدیریتی منسجم و هدفمند غیرممکن می‌نماید و از سوی دیگر نظام یاد شده بنا بر مفهوم دیالکتیکی خود کاملاً متأثر از ویژگی‌های اجتماعی، زمانی و مکانی شهر خود است (کاظمیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۳).

یکی از اهرم‌های اصلی در موفقیت اداره شهرها، هماهنگی میان سازمان‌های ذی‌ربط است. به عبارت دیگر تعدد سازمان‌ها و نهادهای اداره‌کننده شهر (کنشگران شهری) و اداره بخشی شهر بدون وجود هماهنگی، موجب سردرگمی و اتلاف منابع و مدیریت ناموفق خواهد شد. در ایران سیستم مدیریت شهری و شهرداری و به تبعیت از آن مدیریت بافت تاریخی، به عنوان یک سطح و رده فضایی مستقل مدیریتی محسوب نمی‌شود؛ بلکه کاملاً وابسته و تحت نظارت دولت مرکزی و واحدهای تابعه آن قرار دارد. در صورتی که در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته امور محلی و مدیریت شهری یک رده حکومتی ویژه و نسبتاً مستقل محسوب می‌شود (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶).

با بررسی مدیریت شهری در بافت تاریخی کلان‌شهرهای ایران به ویژه کلان‌شهر شیراز مشخص می‌شود که بسیاری از نهادهای سیاست‌گذار و تصمیم‌گیرنده؛ دولتی یا حکومتی‌اند، پاره‌ای نیمه‌دولتی و بخشی هم در حوزه عملکرد بخش خصوصی قرار دارند که به نظر می‌رسد در بسیاری از فضاهای شهری و مدیریت بافت تاریخی، به جای همکاری در حل مشکلات، به عملکرد جدا از هم گرایش دارند (سیاف زاده و بدری فر، ۱۳۸۷: ۳۷). بنابراین می‌توان گفت مهم‌ترین موانع فرا روی مدیریت شهری به خصوص در بافت تاریخی، چندپارگی مدیریت شهری در عرصه سیاست‌گذاری، تصمیم‌سازی، برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت است (حاجی‌لو و همکاران، ۱۳۹۶، ۱۳۵).

با توجه به آنچه گفته شد، مدیریت شهری باید به دنبال دیدگاه جامع‌نگرتری درباره اجزاء و عناصر سیستم مدیریت شهری باشد (محمدی دوست و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۴۸). لذا این پژوهش با چنین هدفی در پی آن است؛ ضمن بررسی مدیریت شهری بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز؛ به این پرسش‌ها پاسخ دهد؛ که کنشگران اصلی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز در عرصه‌های سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، هدایت، سازماندهی و نظارت کدام‌اند؟ کدام کنشگران و نهادها دارای صلاحیت بیشتری جهت مدیریت یکپارچه در بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز هستند؟ تا بتواند در نهایت با ارائه پیشنهادهایی به مدیریت بهتر و کارا تر بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز کمک نماید.

با توجه به مطالب ذکر شده، توجه اصولی به مسأله مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهرها امری ضروری به نظر می‌رسد. لذا با توجه به شرایط کنونی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز؛ این پژوهش به دنبال آن است با استفاده از روش‌های جدید مانند روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره و با استفاده از مدل ANP، کنشگران اصلی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز را شناسایی و راهکارهای لازم برای مدیریت یکپارچه

بافت‌های تاریخی نیازمند حفاظت از این‌گونه بافت‌هاست و رسیدن به این هدف در گرو مشارکت شهروندان و تعاملات محلی است که اقدامات جامع و یکپارچه تضمین کننده آن می‌باشد.

- پورکریمی و همکاران^۴ (۲۰۱۶): در پژوهشی به آرایه مدل مفهومی برای مدیریت یکپارچه محیط‌زیست شهری در کلان‌شهر تهران پرداخته‌اند. در این پژوهش با است از تجزیه و تحلیل جداول سوات یک مدل محیط‌زیستی ایده‌آل برای شهر تهران پیشنهاد شده است. در این مدل مقام‌ها و سازمان‌های مسئول مدیریت شهری و وظایف آن‌ها تعیین و در سه سطح سیاست‌گذاری، تصمیم‌گیری و اجرایی طبقه‌بندی شده و اهداف و ارتباط میان آن‌ها روشن گردیده است.

- امانپور و سجادیان (۱۳۹۵)؛ به آسیب‌شناسی مدیریت کلان‌شهر تهران بر اساس آرمان مدیریت یکپارچه در کشور پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد کلان‌شهر تهران، وارث سیاست‌های تمرکزگرایی یک نظام بسیط نفتی است و لازم است سطح متناسبی از تمرکززدایی سیاسی و مدیریتی و اقتدار لازم برای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرا در سطح محلی آرایه و درنهایت از مدیریت یکپارچه شهری مبتنی بر استقرار حکمروایی خوب شهری بهره‌گیری شود.

- عزیزی و همکاران (۱۳۹۱) به شناسایی و رتبه‌بندی کنشگران و ابزارهای مدیریت یکپارچه شهری در کلان‌شهر تهران پرداخته‌اند نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد شورای شهر بیشترین نقش در سیاست‌گذاری امور شهری و شهرداری بیشترین نقش در مرحله برنامه‌ریزی را دارا می‌باشد. همچنین برای تحقق مدیریت یکپارچه شهری؛ اصلاح قوانین و مقررات از بالاترین درجه اهمیت برخوردار است.

- ناظمی و همکاران (۱۳۸۸): در پژوهشی به بررسی امکان‌سنجی استقرار مدیریت یکپارچه شهری در کلان‌شهر مشهد پرداخته‌اند. در این مطالعه ۲۹ سازمان تأثیرگذار بر مدیریت شهری شناسایی و برحسب اثرگذاری تدابیر و مداخلات مدیریتی مورد

آن آرایه نماید. بنابراین اهداف موردنظر این پژوهش عبارت‌اند از:

- تبیین وضع موجود مدیریت شهری در ارتباط با بافت‌های تاریخی کلان‌شهر شیراز؛

- تبیین و تشریح وضعیت سازمان‌ها و نهادهای دخیل در امر مدیریت شهری بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز؛

- تبیین و بررسی راهکارها و موانع تحقق مدیریت یکپارچه شهری در نظام مداخله بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز.

برای شناخت بهتر و روشن‌تر شدن مسأله پژوهشی به بررسی پیشینه پژوهش پرداخته شد. در زمینه مدیریت یکپارچه شهری مطالعات زیادی صورت گرفته است که اکثر قریب به اتفاق آن‌ها مربوط به طرح‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات دانشجویی می‌باشد که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

- مک‌گیل^۱ (۱۹۹۴): در پژوهش خود با هدف مدیریت شهری یکپارچه به آرایه مدل عملی برای مدیران شهرهای جهان سوم می‌پردازد. از جمله نتایج این پژوهش ترکیب چندین مدل و رسیدن به یک مدل کاربردی برای شهر لیونگو که دارای یک فرایند مدیریتی قوی است. این مدل می‌تواند با مشکلات عمومی رشد جمعیت و تبعات آن مقابله کند ولی مستلزم زیرساخت و خدمات است.

- ریدن لارس^۲ (۲۰۰۸): وی در پژوهش خود با هدف ترکیب ابزارهای مدیریتی موجود درباره مدیریت پایدار شهری به دنبال ابزاری برای مدیریت یکپارچه در شهرها و شهرستان‌ها است. نتایج این پژوهش بیان می‌کند که چالش‌برانگیزترین بخش مدیریت پایدار مسأله یکپارچگی است و نهایتاً پیشنهاد می‌کند به جای طراحی ابزارهای جدید به ابزارهای ایجاد شده موجود رجوع کنیم و بهترین‌ها را با بهره‌گیری از تجارب دیگران به کار ببریم.

- اورتان و اگرگیلو^۳ (۲۰۱۶): بافت تاریخی شهرهای مالاگای اسپانیا و از میر ترکیه را به صورت تطبیقی بررسی نموده‌اند. نتایج نشان می‌دهد بازنده سازی

1. McGill
2. Ryden Lars
3. Ertan & Egercioğlu

نیاز و نوع تعاملات میان سازمانی در سه گروه سازمان‌های دارای روابط متقابل، زنجیره‌ای و جمعی دسته‌بندی شده‌اند.

- عظیمی آملی و جمع‌دار (۱۳۹۵)؛ در پژوهش خود با عنوان "بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر الگوی حکمروایی خوب" به این نتایج دست‌یافته‌اند؛ که محدوده مورد مطالعه به لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب شهری وضعیت نامناسبی را دارا است. همچنین از بین عوامل مؤثر بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده اعتماد به نهادها و تشکل‌های اجتماعی محله از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری

مدیریت شهری^۱: چنانچه شهر به مثابه یک سازمان قلمداد گردد، لازم است که در رأس آن و به‌منظور اداره شهر از فنی استفاده گردد که مدیریت شهری نام دارد. مدیریت شهری باید برای شهر، برنامه‌ریزی‌هایی را به انجام برساند، فعالیت‌های شهری را سازمان دهد و بر فعالیت‌های انجام‌شده نظارت نماید و حتی برای انجام بهینه امور، انگیزش ایجاد نماید (سعیدینیا، ۱۳۸۳: ۲۰ و ۲۱). مدیریت شهری یک تئوری و چشم‌انداز نیست؛ بلکه چارچوب و پایه و اساس مطالعات شهر است. مدیریت شهری ارتباط قوی و تنگاتنگ با ماهیت شهر از یک طرف و ساختارهای اجتماعی و اقتصادی از طرف دیگر دارد، همچنین مدیریت شهری با سازمان‌های دولتی که در شهر خدمات ارائه می‌دهند و مردم شهر ارتباط تنگاتنگی دارد (Mcgill, 1998: 464).

کنشگران مدیریت شهری: کنشگران شهری کسانی هستند که منابع کمیاب شهر را توزیع و کنترل می‌کنند و یا اینکه دسترسی به آن‌ها را برای گروه‌های مختلف آسان می‌نمایند (Stevenson, 2003: 34). کنشگران شهری را برحسب ماهیت و منشأ نهادی آن‌ها به چهار بخش می‌توان تقسیم‌بندی کرد: (۱) دولتی؛ (۲) عمومی؛ (۳) خصوصی؛ و (۴) مردمی.

کنشگران دولتی افراد و سازمان‌های وابسته به حکومت مرکزی از جمله وزارتخانه‌ها، سازمان اوقاف و امور خیریه (آستان مقدس شاه‌چراغ (ع)) و غیره هستند. کنشگران عمومی افراد، گروه‌ها و سازمان‌های وابسته به حکومت محلی مانند شهرداری و شورای شهر هستند. کنشگران خصوصی، افراد، گروه‌ها یا شرکت‌هایی هستند که در فضای کسب‌وکار و ارائه خدمات شهری فعالیت دارند؛ مهندسان مشاور، پیمانکاران، مؤسسات حقوقی و مالی و غیره نمونه‌هایی از آن‌ها هستند. کنشگران مردمی، افراد، گروه‌ها یا مجموعه‌هایی هستند که برای ارائه هرچه بهتر خدمات شهری فعالیت می‌کنند و تشکل‌های غیردولتی یا مردم‌نهاد فعال در امور شهری نمونه بارز آن‌هاست (کاظمیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱۰).

مدیریت یکپارچه شهری^۲: در نشریات و تحلیل‌ها اصطلاح مدیریت یکپارچه شهری کم است. اما در عوض طیف وسیعی از اصطلاحات و مفاهیم دیگر که بیشتر به معنای مترادف آن استفاده می‌شوند؛ مورد استفاده قرار می‌گیرند. به‌عنوان مثال: (OECD, 1996) به سیاست‌گذاری منسجم اشاره دارد. (UNECE, 2006) به یکپارچگی سیاست اشاره می‌کند و دفتر کابینه بریتانیا (۲۰۰۰) از سیاست‌گذاری متقابل سخن می‌گوید. از سوی دیگر نویسندگان دیگری مفاهیم جایگزین را به کار گرفته‌اند. به‌عنوان مثال می‌توان چند مورد را نام برد: هماهنگی سیاست و تصمیم هماهنگ ساخت (Warren et al., 1974)، سیاست مشترک یا دولت مشترک (Wilkinson, 1999; Ling, 2002) و ادغام سیاست (Stead et al., 2006).

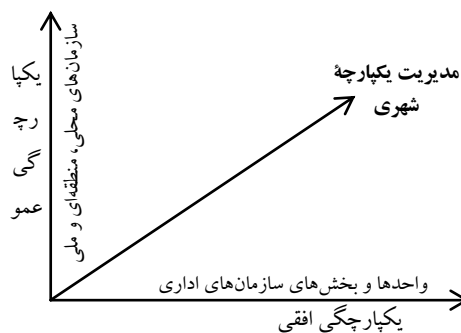
اگرچه این مفاهیم و مفاهیم دیگر ممکن است گاهی اوقات تنها در یک، دو و یا چند مورد با همدیگر متفاوت باشند اما با این وجود اکثریت دارای نکات جالب توجهی هستند؛ از جمله (Schwedler, 2011: 11):

- هماهنگی بین بخش‌های تخصصی جداگانه سازمان‌های مدیریت شهری؛

یکپارچه‌سازی برنامه‌ریزی شهری، یکپارچه‌سازی تأمین زیرساخت‌ها و یکپارچه‌سازی نهادی و سازمانی (برک پور و اسدی، ۱۳۹۵: ۱۲۲).

مدیریت یکپارچه شهری به یکپارچگی افقی در میان بخش‌های مختلف مدیریت شهری (ادارات و سازمان‌های مختلف) و یکپارچگی عمودی بین نهادهای دولتی (بین مقامات و نهادهای مختلف ملی) و همچنین فراتر از مرزهای اداری اشاره می‌کند (به معنای دوگانه: مقامات شهری - منطقه‌ای / دولت و نهادهای ملی - جامعه مدنی). (شکل ۱):

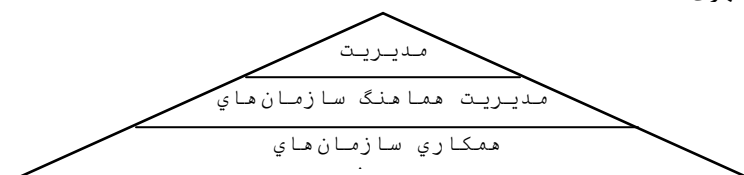
با وجود این تعریف بلند پروازانه، در پروسه‌های دنیای واقعی؛ سلسله‌مراتب رویکردهای همکاری زیر در ساختار مدیریت شهری را می‌توان مشاهده کرد (شکل ۲):

شکل ۱: یکپارچه‌سازی مدیریت شهری (Schwedler, 2011: 11)

یکپارچگی سیاست: تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری مشترک، شامل گفت‌وگو، شفافیت و اجتناب از اختلافات سیاسی که موجب فعالیت، اهداف و همکاری برای رسیدن به اهداف مشترک می‌گردد (سیاست‌های مشترک جدید) (Stead & Geerlins, 2005: 447).

همکاری: در پایین‌ترین سطح، گفتگوها و اطلاعات ساده را شامل می‌شود (بخش‌های مدیریتی کارآمدتر). هماهنگی: هماهنگی، انسجام سیاست و شفافیت از اختلافات سیاسی و مدیریتی جلوگیری می‌نماید (تنظیم سیاست‌ها و تصمیمات کارآمدتر برای سازمان‌های مدیریت شهری).

شکل ۲: هرم یکپارچه‌سازی (Stead and Geerlins, 2005: 447).

مورد نیاز پژوهش برحسب نوع فرضیات و اهداف تحقیق فراهم‌شده که از طریق اسناد، مجلات و کتب مرتبط با موضوع به‌دست آمده است. سپس با توجه به

روش تحقیق

روش تحقیق این پژوهش ترکیبی از روش‌های تحقیق اسنادی، توصیفی و تحلیلی است. اطلاعات

جغرافیایی قرار گرفته است (وارثی و رضائی، ۱۳۹۱: ۱۱). بافت تاریخی شهر شیراز که قدمت آن به قرن اول هجری قمری می‌رسد در محدوده بخش مرکزی این شهر قرار دارد (زنگی‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳). شهر شیراز دارای مناطق یازده‌گانه می‌باشد که بافت تاریخی با مساحتی نزدیک به ۳۷۷ هکتار ۲/۵ درصد از مساحت کل شهر را به خود اختصاص داده است (فرجام، ۱۳۹۲: ۱۵۱). شکل شماره (۳) موقعیت جغرافیایی بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز را نشان می‌دهد.

بحث

شناسایی کنشگران مداخله‌کننده در مدیریت بافت تاریخی: همان‌گونه که در قسمت مبانی نظری پژوهش گفته شد؛ کنشگران مدیریت شهری را می‌توان در چهار دسته دولتی، عمومی، خصوصی و مردمی طبقه‌بندی نمود. لذا بر این اساس کنشگران اصلی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز با توجه به نوع دخالت در حوزه‌های مختلف مدیریتی از جمله: تصمیم‌سازی (برنامه‌ریزی)، تصمیم‌گیری (سیاست‌گذاری)، عرصه اجرایی، نظارت و کنترل و تدوین ضوابط و مقررات مورد شناسایی قرار گرفتند. جدول (۱) معیارها و زیرمعیارهای حوزه‌های مختلف مدیریت شهری در بافت تاریخی را نشان می‌دهد. سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، شورای اسلامی شهر، شورای عالی شهرسازی و معماری، وزارت راه و شهرسازی (شرکت عمران و بهسازی شهری)، سازمان‌های دولتی خدمات رسان (آب و فاضلاب، برق، مخابرات، گاز، آموزش و پرورش، اوقاف، تربیت‌بدنی، بهزیستی، سازمان تبلیغات اسلامی، اداره بازرگانی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، تولیدهای شاه‌چراغ (ع) و سید علاءالدین حسین (ع))، شهرداری و سازمان‌های وابسته به آن (سازمان نوسازی، سازمان زیباسازی، آتش‌نشانی و خدمات ایمنی، معاونت فرهنگی)، عناصر غیررسمی و بخش خصوصی (اتحادیه‌های صنفی و صنعتی و صاحبان حرفه‌ها و مشاغل و کارگاه‌های واقع در محدوده بافت، پیمانکاران، مشاوران خصوصی و

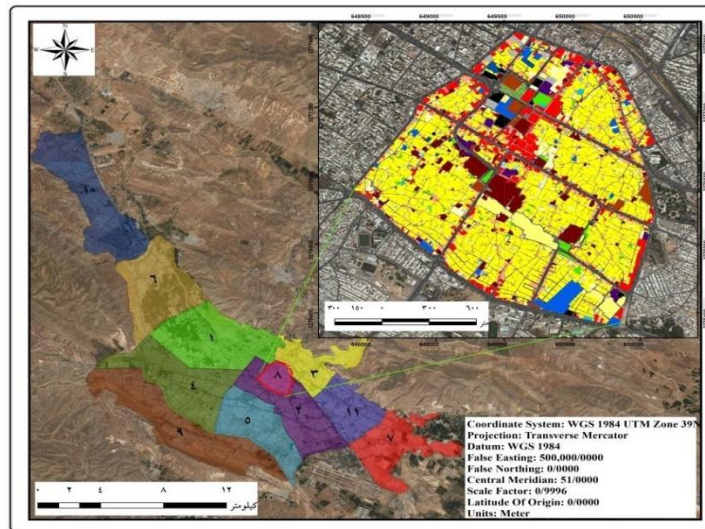
مبانی نظری پژوهش؛ شاخص‌های پژوهش استخراج و به صورت پرسش‌نامه خبرگان توزیع و با استفاده از مدل دلفی جمع‌آوری گردید. برای شناسایی خبرگان از روش گلوله برفی استفاده شده است. به این ترتیب که در مرحله اول افرادی که واجد شرایط بودند شناسایی و با معرفی سایر نخبگان از طریق آن‌ها نهایتاً ۲۰ نفر شناسایی گردیدند؛ که از این تعداد ۱۲ نفر مدیران ارشد سازمان‌های مدیریت شهری و ۸ نفر از اساتید صاحب‌نظر در زمینه پژوهش انتخاب و مورد پرسش قرار گرفتند. در ادامه نیز داده‌های به‌دست‌آمده از طریق نرم‌افزار Super Decisions و مدل ANP مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است، تا نقش کنشگران اصلی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز به بهترین وجه ممکن مورد ارزیابی و تحلیل قرار گیرد.

مدل تحقیق: مدل فرایند تحلیل شبکه‌ای (ANP) یک مدل پیشرفته جهت ساخت و تحلیل تصمیم‌گیری است. این مدل قابلیت محاسبه سازگاری قضاوت‌ها و انعطاف‌پذیری در تعداد سطوح معیارهای قضاوت را دارد. در واقع مدل فرایند تحلیل شبکه، مدل تعمیم یافته روش برنامه‌ریزی سلسله‌مراتبی (AHP) است که فرض موجود در روش سلسله‌مراتبی مبنی بر عدم وجود رابطه بین سطوح مختلف تصمیم‌گیری را ندارد (Dikmen & Birgonal, 2007: 5). مدل فرایند تحلیل شبکه‌ای در چهار گام انجام می‌پذیرد. **گام نخست؛** شناسایی معیارهای تأثیرگذار موردنظر، **گام دوم؛** تشکیل ماتریس مقایسات زوجی و محاسبه آن بر اساس جدول قضاوت توماس ساعتی، **گام سوم؛** تشکیل سوپر ماتریس و محاسبه تأثیرات متقابل بین عناصر و گروه‌ها و درنهایت در گام چهارم رتبه‌بندی گزینه انجام می‌گیرد (جبل‌عاملی و رسولی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۱۱۱ و ۱۱۲).

محدوده و قلمرو پژوهش

شهر شیراز بزرگ‌ترین نقطه جمعیتی در نیمه جنوبی کشور می‌باشد. این شهر در ۲۹ درجه و ۳۶ دقیقه عرض جغرافیایی و ۵۲ درجه و ۳۲ دقیقه طول

دولتی) و شهروندان ساکن در بافت به‌عنوان مهم‌ترین کنشگران مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز شناسایی گردیدند.

شکل ۳: موقعیت جغرافیایی بافت تاریخی (منطقه هشت) کلان‌شهر شیراز.

جدول ۱: شاخص‌ها، شماره و عنوان متغیرهای حوزه‌های مختلف مدیریت بافت تاریخی

معیار	کد زیرمعیار	زیرمعیار
تصمیم‌سازی (برنامه‌ریزی)	P ₁	برنامه‌ریزی در خصوص مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، اقتصادی، عمرانی و فرهنگی در بافت تاریخی.
	P ₂	برنامه‌ریزی در خصوص آموزش شهروندان ساکن در بافت تاریخی.
	P ₃	برنامه‌ریزی در خصوص امور رفاهی شهروندان ساکن در بافت تاریخی.
	P ₄	برنامه‌ریزی جهت تأمین اعتبارات و تشکیلات فنی نهادها و سازمان‌های مدیریتی و خدماتی بافت تاریخی.
	P ₅	برنامه‌های کوتاه‌مدت از جمله تصویب، اصلاح و ترمیم بودجه و توزیع بودجه.
	P ₆	برنامه‌های ۵ساله عمران، اصلاحات و نوسازی شهری (قانون نوسازی عمران و اصلاحات شهری)
	P ₇	برنامه‌ریزی، بررسی و تأیید طرح‌های جامع و سایر طرح‌های شهری مرتبط با بافت تاریخی.
	P ₈	برنامه‌ریزی تهیه و تدوین طرح‌های بهسازی و نوسازی و بازآفرینی بافت‌های تاریخی.
	P ₉	برنامه‌ریزی در زمینه تأمین زیرساخت‌ها و خدمات پشتیبان سکونت در بافت تاریخی.
	P ₁₀	برنامه‌ریزی حمل‌ونقل (ویژه گردشگری و زیارت) و خروج عملکردهای مرکزی ترافیک را در شهری بافت تاریخی.
تصمیم‌گیری (سیاست‌گذاری)	D ₁	سیاست‌گذاری بخش زمین و مسکن (تسهیلگری جریان نوسازی خردمقیاس) در بافت تاریخی.
	D ₂	سیاست‌گذاری تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز با تأکید بر حوزه سکونت در بافت تاریخی.
	D ₃	سیاست‌گذاری در زمینه چگونگی مداخلات کالبدی در بافت تاریخی.
	D ₄	سیاست‌گذاری در زمینه امور اقتصادی و توسعه اقتصادی بافت تاریخی.
	D ₅	سیاست‌گذاری و تأمین حمل‌ونقل درون‌شهری در بافت تاریخی.
	D ₆	سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در سطح کلان‌شهر شیراز (در ارتباط با بافت تاریخی).
	D ₇	در اختیار داشتن منابع مالی و درآمدی کافی جهت تصمیم‌گیری مناسب.
	D ₈	قدرت تأثیرگذاری بر تصمیم‌نهایی در صورت بروز تعارض میان نهادهای سیاست‌گذار.
	D ₉	اطلاع از همه نیازها و مشکلات اساسی شهروندان ساکن در بافت تاریخی.
	D ₁₀	سیاست‌گذاری در زمینه املاک و اراضی وقفی واقع در محدوده بافت تاریخی

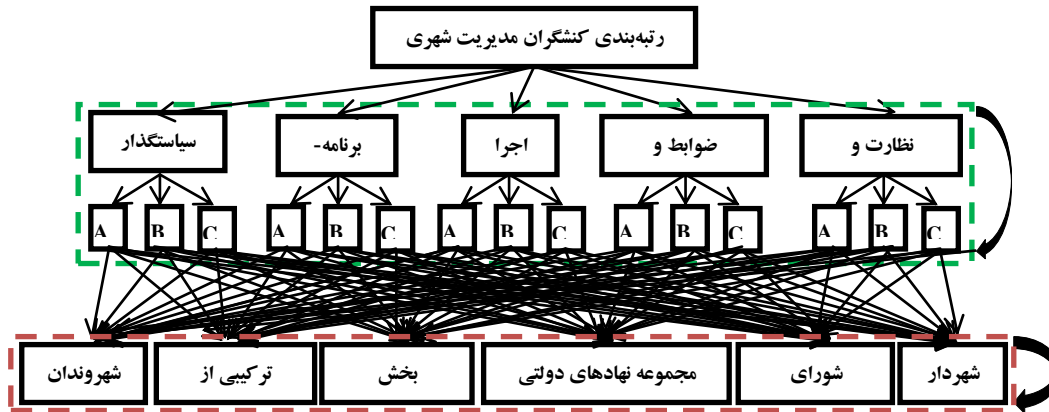
معیار	کد زیرمعیار	زیرمعیار
نظارت و کنترل	M ₁	نظارت و کنترل بر ساخت و ساز در محدوده بافت تاریخی.
	M ₂	نظارت و کنترل بر اخذ عوارض.
	M ₃	نظارت بر عملکرد سازمان‌ها و نهادهای مدیریت شهری بافت تاریخی.
	M ₄	نظارت بر عملکرد اجرایی پروژه‌های شهری موجود در بافت تاریخی.
	M ₅	نظارت بر روند استخدام کارکنان سازمان‌های مدیریت شهری بافت تاریخی.
	M ₆	نظارت بر تصویب طرح‌ها و پروژه‌هایی مرتبط با بافت تاریخی.
	M ₇	نظارت بر روند ارائه خدمات شهری (جمع‌آوری زباله، ارائه مجوز، صدور پروانه و ...)
	M ₈	نظارت بر حفاظت از بافت تاریخی (کاربری اراضی شهری) و ممانعت از هرگونه تخلف.
	M ₉	نظارت بر روند حل اختلافات شهروندان با نهادها و سازمان‌های مدیریت شهری بافت تاریخی.
	M ₁₀	نظارت بر حسن انجام قوانین مصوب در حوزه مدیریت بافت تاریخی.
ضوابط و مقررات	R ₁	تدوین ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری مرتبط با بافت تاریخی.
	R ₂	تدوین ضوابط و مقررات صدور پروانه در محدوده بافت تاریخی.
	R ₃	ضوابط و دستورالعمل‌های مربوط به نما و سیمای شهری در بافت تاریخی.
	R ₄	تدوین ضوابط و مقررات مربوط به پارکینگ‌ها و استفاده از زیرساخت‌های حمل‌ونقل بافت تاریخی.
	R ₅	تدوین ضوابط و مقررات مربوط به دید و اشراف در بافت تاریخی.
	R ₆	تدوین ضوابط و مقررات در مورد بالکن و پیش‌آمدگی کاربری‌های بافت تاریخی.
	R ₇	تدوین ضوابط و مقررات ساخت‌وساز و مداخله کالبدی در بافت تاریخی.
	R ₈	تدوین ضوابط عمومی (رعایت حریم تأسیسات، راه‌ها، برق، مخابرات و ...).
	R ₉	ضوابط مربوط به سطح اشغال و تراکم.
اجرایی	E ₁	ایجاد خیابان‌ها و کوچه‌ها (آسفالت و تعویض پوشش کوچه‌ها و خیابان‌ها و ...).
	E ₂	تنظیم و نگهداری و تسطیح معابر.
	E ₃	تأمین روشنایی.
	E ₄	تأمین آب مصرفی.
	E ₅	تأسیس مراکز درمانی.
	E ₆	انجام پروژه‌های بازسازی در پهنه‌های دارای آسیب‌دیدگی و فرسودگی شدید عمق بافت.
	E ₇	تأمین اراضی مورد نیاز خدمات شهری.
	E ₈	ساخت خانه‌های ارزان‌قیمت برای محلات نیازمند مداخله کالبدی سریع.
	E ₉	صدور پروانه ساختمان.
	E ₁₀	تعیین قیمت اراضی و ابنیه واقع در طرح‌های شهری مرتبط با بافت تاریخی.
	E ₁₁	جلوگیری از فعالیت کاربری‌های مزاحم و ناسازگار با بافت تاریخی.
	E ₁₂	تنظیم و نگهداری فاضلاب و انبارهای عمومی.
	E ₁₃	تأسیس کتابخانه و سایر کاربری‌های عمومی.
	E ₁₄	ایجاد و نگهداری پارک و فضای سبز.
	E ₁₅	ساخت و تجهیز، نگهداری و نظارت بر اداره اماکن ورزشی و ...

مأخذ: نگارندگان (مستخرج از میانی نظری پژوهش)

رتبه‌بندی کنشگران مدیریت شهری در بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز انجام می‌پذیرد. مدل شبکه‌ای مورد استفاده در این پژوهش به صورت شکل ۴ می‌باشد:

به کارگیری مدل فرایند تحلیل شبکه‌ای در رتبه‌بندی نقش کنشگران مدیریت شهری: در این بخش با توجه به حوزه‌های مختلف مدیریت شهری از جمله؛ برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، اجرایی و غیره

شکل ۴: مدل شبکه‌ای برای تعیین نقش کنشگران مدیریت بافت تاریخی شیراز (مأخذ: نگارندگان)

مدل شبکه‌ای را نشان می‌دهد. پس از تشکیل ماتریس اولیه؛ هر یک از عناصر خوشه‌های ستونی فوق ماتریس بدون وزن در بردار اهمیت نسبی آن خوشه باید ضرب شود تا فوق ماتریس موزون به دست آید. در ادامه این فرایند سوپر ماتریس حد (از ضرب وزن‌های نسبی کلی معیارها در ماتریس مقایسات زوجی گزینه‌ها نسبت به معیارها به دست می‌آید) محاسبه می‌شود. جداول ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶ حاصل محاسبات مذکور می‌باشد. این جداول به ترتیب نتایج نهایی و رتبه‌بندی کنشگران مدیریت بافت تاریخی در حوزه‌های برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، نظارت و کنترل، ضوابط و مقررات و اجرایی را نشان می‌دهند.

کنشگران حوزه تصمیم‌سازی (برنامه‌ریزی): جدول ۲ نشان می‌دهد که شهرداری با بالاترین امتیاز بیشترین نقش را در زمینه تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز ایفا می‌کند. شورای شهر با امتیاز ۰/۶۳۵ در رتبه دوم کنشگران برنامه‌ریزی بافت تاریخی قرار دارد و مجموعه نهادهای دولتی و ترکیبی از همه نهادهای وضعیتی متوسطی دارند. اما بخش غیررسمی، بخش خصوصی و شهروندان به ترتیب کمترین تأثیر و نقش را در برنامه‌ریزی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز بر عهده دارند. برنامه‌های ۵ ساله عمرانی، اصلاحات و نوسازی شهری و تأمین اعتبارات برای برنامه‌ریزی در بافت تاریخی بیشتر تحت تأثیر مدیریت متمرکز دولتی و نهادهایی مانند مجلس شورای اسلامی و شورای

ایجاد ماتریس مقایسات زوجی و تشکیل فوق

ماتریس: پس از طراحی چارچوب شبکه‌ای مدل و شناسایی ارتباط میان اجزاء؛ عناصر تصمیم در هر یک از خوشه‌ها، بر اساس میزان اهمیت آن‌ها در ارتباط با معیارهای کنترلی دو به دو مقایسه می‌شوند. خود خوشه‌ها نیز بر اساس نقش و تأثیر آن‌ها در دستیابی به هدف، دو به دو مورد مقایسه قرار می‌گیرند. در این پژوهش برای مقایسه دو دویی عناصر و خوشه‌ها از مدل دلفی استفاده گردیده است. در ادامه ماتریس مقایسات زوجی گروه‌ها و معیارها بر اساس مقیاس ۹ کمیته‌ای ساعتی از ۱ تا ۹ با توجه به هدف پژوهش ارزش‌گذاری شده است برای مشخص شدن اهمیت نسبی (ضریب اهمیت) عناصر و خوشه‌ها بردار اهمیت داخلی که از طریق رابطه زیر به دست می‌آید محاسبه می‌گردد.

$$Aw = \lambda_{max} W$$

A: ماتریس مقایسه زوجی معیارها

W: بردار ویژه (ضریب اهمیت)

λ_{max} : بزرگ‌ترین مقدار ویژه عددی

برای محاسبه بردار ویژه چندین روش وجود دارد. در این پژوهش برای محاسبه بردار ویژه و سایر مراحل از نرم‌افزار Super Decision استفاده شده است. پس از تشکیل ماتریس‌های مقایسات زوجی ماتریسی به نام فوق ماتریس تشکیل می‌گردد که آن را فوق ماتریس اولیه یا فوق ماتریس بدون وزن می‌نامند. این ماتریس یک ماتریس چندبعدی است که روابط میان عناصر

عالی معماری و شهرسازی و سایر نهادهای دولتی و حکومتی هستند. بنابراین به دلیل حاکم بودن نظام برنامه‌ریزی از بالا به پایین در مدیریت بافت تاریخی؛ شهروندان، نهادهای خصوصی و بخش غیررسمی کمتر امکان مداخله و مشارکت در حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت بافت تاریخی را دارند. از این رو بسیاری از طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌هایی که برای مدیریت و مداخله

در بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز صورت می‌پذیرد با نیاز ساکنین و مشکلات حاکم بر بافت تاریخی انطباق ندارد و کمتر به مشارکت شهروندان و بخش خصوصی برای تحقق اهداف برنامه‌ها توجه می‌شود. بر همین اساس بسیاری از این برنامه‌ها با شکست مواجه می‌شوند، یا درصد تحقق‌پذیری آن‌ها بسیار پایین است.

جدول ۲: محاسبه شاخص و تعیین رتبه کنشگران مدیریت شهری در حوزه برنامه‌ریزی

معیار	رتبه معیار	گزینه‌ها					
		بخش غیررسمی	بخش خصوصی	مجموعه نهادهای دولتی	شهرداری	شهروندان	شورای شهر
تصمیم‌سازی (برنامه‌ریزی)	P ₁	۰/۰۳۷۶	۰/۰۲۸۴	۰/۰۶۶۶	۰/۱۱۰۷	۰/۰۲۲۰	۰/۱۷۲۷
	P ₂	۰/۰۵۴	۰/۰۵۹۲	۰/۳۵۶۵	۰/۱۵۸۸	۰/۰۳۷۶	۰/۱۰۷۳
	P ₃	۰/۰۹۴۲	۰/۰۵۲۷	۰/۱۸۱	۰/۳۲۷	۰/۰۴۵۲	۰/۱۹۵
	P ₄	۰/۰۶۲	۰/۰۷۸۳	۰/۲۲۹۱	۰/۳۲۳۹	۰/۰۳۵۱	۰/۱۰۶۱
	P ₅	۰/۰۷۱۵	۰/۰۴۹۴	۰/۱۶۷۵	۰/۳۴۲۵	۰/۰۳۵۱	۰/۲۲۶۶
	P ₆	۰/۰۶۲۳	۰/۰۵۲۳	۰/۲۰۹۹	۰/۳۲۴۱	۰/۰۳۵	۰/۱۳۴۹
	P ₇	۰/۰۵۶۴	۰/۰۶۶۹	۰/۱۰۳۴	۰/۳۳۴۳	۰/۰۴۹۱	۰/۲۳۵۶
	P ₈	۰/۰۸۶۴	۰/۰۵۹۵	۰/۱۱۸۶	۰/۲۸۸	۰/۰۴۵۷	۰/۲۳۲۷
	P ₉	۰/۰۷۰۲	۰/۰۶۲۸	۰/۱۰۶۹	۰/۲۹۹۴	۰/۰۴۴۷	۰/۱۶۳۵
	P ₁₀	۰/۰۶۲۸	۰/۰۵۷۹	۰/۱۵۲۳	۰/۳۲۰۶	۰/۰۵۴۹	۰/۲۲۳۵
امتیاز ایده آل		۰/۲۳۲۴۶	۰/۲۰۱۰۹	۰/۵۹۸۰۶	۱/۰۰۰۰	۰/۱۴۳۰۴	۰/۶۳۵۵۷
امتیاز نرمال		۰/۰۶۹۲۴	۰/۰۵۹۸۹	۰/۱۷۸۱۴	۰/۲۹۷۸۶	۰/۰۴۲۶	۰/۱۸۹۳۱
امتیاز خام		۰/۰۶۵۷۸	۰/۰۵۶۹	۰/۱۶۹۲۳	۰/۲۸۲۹۶	۰/۰۴۰۴۷	۰/۱۷۹۸۴
رتبه		۵	۶	۳	۱	۷	۲

مأخذ: نگارندگان

کنشگران حوزه تصمیم‌گیری (سیاست‌گذاری):
جدول ۳ نشان می‌دهد که مجموعه نهادهای دولتی با امتیاز ایده‌آل ۱ بیشترین نقش در زمینه تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز ایفا می‌کند. شورای شهر با امتیاز ۰/۹۱۸ در رتبه دوم کنشگران سیاست‌گذاری بافت تاریخی قرار دارد. با توجه به نتایج جدول مذکور؛ ترکیبی از همه نهادها و بخش غیررسمی تقریباً نقش و تأثیرگذاری متوسطی در حوزه سیاست‌گذاری بر عهده‌دارند. اما شهرداری، شهروندان و بخش خصوصی به ترتیب در رتبه‌های بعدی و از کمترین درجه تأثیرگذاری بر حوزه سیاست‌گذاری مدیریت بافت تاریخی برخوردار هستند.

با توجه به نتایج جداول ۲ و ۳ این‌گونه استنباط می‌شود که بین مسؤولیت شهرداری شیراز در برنامه‌ریزی مدیریت بافت تاریخی و قدرت آن در حوزه سیاست‌گذاری مدیریت بافت تاریخی تناسب چندانی وجود ندارد. بنابراین می‌توان گفت تصمیماتی که در حوزه مداخله در بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز انجام می‌پذیرد بیشتر از آن که تحت تأثیر برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری و نهادهای وابسته به آن باشد؛ تحت تأثیر دولت و صاحبان سرمایه و بخش غیررسمی می‌باشد. به‌عنوان مثال با توجه به سابقه تاریخی وقف؛ بخش زیادی از اماکن و اراضی درون بافت تاریخی در زمره املاک وقفی به شمار می‌روند. سازمان اوقاف و امور خیریه نقش پررنگی در مدیریت این‌گونه املاک

گفت در بسیاری از زمینه‌های سیاست‌گذاری مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز مجموعه شهرداری از آزادی عمل و قدرت چندان بر خوردار نیست. از این رو هماهنگی شهرداری با این‌گونه سازمان‌ها و نهادهای مدیریتی مؤثر لازمه مدیریت بهتر بر بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز می‌باشد.

دارند. بنابراین نحوه مدیریت و بهره‌برداری از آن‌ها بر تصمیم‌گیری و مدیریت شهری مؤثر است. از طرف دیگر بخش زیادی از این املاک وقفی در اختیار بنیادهای عمومی مانند آستان مقدس شاه‌چراغ و سید علاءالدین حسین (ع) می‌باشد که مدیریت شهری باید تعامل لازم را با آن‌ها داشته باشد. بنابراین می‌توان

جدول ۳: محاسبه شاخص‌ها و تعیین رتبه کنشگران مدیریت شهری در حوزه سیاست‌گذاری

معیار	رتبه	گزینه‌ها				
		بخش غیررسمی	بخش خصوصی	مجموعه نهادهای دولتی	شهرداری	شهروندان
تصمیم‌گیری (سیاست‌گذاری)	D ₁	۰/۱۵۳	۰/۰۷۸۲	۰/۰۳۲۷	۰/۱۰۴۶	۰/۰۲۳۸
	D ₂	۰/۲۰۱۶	۰/۱۰۵۱	۰/۱۷۸۴	۰/۰۳۷۸	۰/۰۶۷۵
	D ₃	۰/۲۶۰۲	۰/۰۶۶۸	۰/۱۲۳۵	۰/۱۸۹۱	۰/۰۵۰۳
	D ₄	۰/۲۸۰۹	۰/۰۶۶۲	۰/۱۰۲۸	۰/۱۸۵۷	۰/۰۴۸
	D ₅	۰/۱۸۶۱	۰/۰۵۰۹	۰/۱۳۷۲	۰/۰۸۶۵	۰/۰۸۰۱
	D ₆	۰/۲۱۶۳	۰/۰۴۷۷	۰/۱۳۶۹	۰/۰۹۳۴	۰/۰۸۱۳
	D ₇	۰/۲۸۰۲	۰/۰۹۳۴	۰/۰۶۶۹	۰/۳۳۹۸	۰/۰۴۴
	D ₈	۰/۲۹۳۵	۰/۰۴۷۴	۰/۱۵۹۴	۰/۱۹۳۲	۰/۰۷۰۵
	D ₉	۰/۰۸۱۸	۰/۰۵۲۷	۰/۱۳۳۹	۰/۰۳۵۹	۰/۲۱۶۹
	D ₁₀	۰/۱۰۲۴	۰/۰۹۱۲	۰/۱۷۹۶	۰/۰۴۵۵	۰/۰۹۱۲
امتیاز ایده آل		۰/۵۵۹	۰/۳۱۲۶۱	۱/۰۰۰	۰/۵۴۱۱۵	۰/۳۴۵۷۱
امتیاز نرمال		۰/۱۳۱۷۷	۰/۰۷۳۶۹	۰/۲۳۵۷۳	۰/۱۲۷۵۷	۰/۰۸۱۴
امتیاز خام		۰/۱۲۵۱۸	۰/۰۷۰۰۱	۰/۲۳۳۹۴	۰/۱۲۱۱۹	۰/۰۷۷۴۲
رتبه		۴	۷	۱	۵	۶

مأخذ: نگارندگان

که در سطوح بالاتر صورت می‌پذیرد خود به چالشی اساسی برای شورای شهر تبدیل گردیده و تا حدودی اثرگذاری آن‌ها بر مدیریت بافت تاریخی را به حاشیه رانده است.

کنشگران حوزه نظارت و کنترل: با بررسی جدول ۴ مشخص می‌گردد که شهرداری، شورای شهر و ترکیبی از نهادها با به دست آوردن بالاترین امتیاز بیشترین نقش در زمینه نظارت و کنترل مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز ایفا می‌نمایند. همچنین مجموعه نهادهای دولتی، شهروندان، بخش غیررسمی و بخش خصوصی به ترتیب در رده‌های بعدی کنشگران مؤثر بر نظارت و کنترل بافت تاریخی قرار دارند.

از دیگر نتایج جداول ۲ و ۳ می‌توان به نقش شورای شهر در مدیریت بافت تاریخی اشاره نمود. با توجه به نظام متمرکز اداری ایران علی‌رغم اینکه بر نقش شورای شهر در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی مدیریت بافت تاریخی تأکید شده و باید نقش پررنگی را بر عهده داشته باشد (در هردو زمینه برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری به عنوان دومین کنشگر مؤثر انتخاب گردیده است)؛ اما به دلیل عدم تفکیک امور محلی از امور ملی اغلب مسایل و امور شهری خارج از صلاحیت آن‌ها بوده و تصمیم‌گیری و اقدام در خصوص آن‌ها بر عهده نهادهای مختلف دولتی گذاشته شده است. این‌گونه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای امور محلی

جدول ۴: محاسبه شاخص‌ها و تعیین رتبه کنشگران مدیریت شهری در حوزه نظارت و کنترل

رتبه	معیار	رتبه	گزینه‌ها				بخش غیررسمی	بخش خصوصی	مجموعه نهادهای دولتی	شهرداری	شهروندان	شورای شهر	ترکیبی از نهادها
			M ₁	M ₂	M ₃	M ₄							
			۰/۰۵۳۸	۰/۰۳۰۷	۰/۰۶۱۵	۰/۱۲۳	۰/۰۴۶۱	۰/۱	۰/۰۸۴۶				
			۰/۰۸۲۱	۰/۰۴۱	۰/۲۳۲۸	۰/۲۱۹۱	۰/۱۰۹۵	۰/۱۶۴۳	۰/۱۵۰۶				
			۰/۰۸۵۳	۰/۰۶۰۹	۰/۱۲۱۹	۰/۱۹۵۱	۰/۱۳۴۱	۰/۲۱۹۵	۰/۱۸۲۹				
			۰/۰۷۲۲	۰/۰۴۸۱	۰/۱۶۸۶	۰/۲۴۰۹	۰/۰۹۶۳	۰/۱۹۲۷	۰/۱۸۰۷				
			۰/۰۸۰۸	۰/۰۶۰۶	۰/۱۴۱۴	۰/۲۴۲۴	۰/۱۲۱۲	۰/۱۸۱۸	۰/۱۷۱۷				
			۰/۰۵۸۸	۰/۰۷۳۵	۰/۱۴۷	۰/۲۲۰۵	۰/۱۳۲۳	۰/۱۷۶۴	۰/۱۹۱۱				
			۰/۰۹۴۴	۰/۰۶۲۹	۰/۱۴۱۷	۰/۲۳۶۲	۰/۱۱۰۲	۰/۱۸۸۹	۰/۱۶۵۳				
			۰/۰۶۲۵	۰/۰۳۷۵	۰/۱۸۷۵	۰/۲۲۵	۰/۰۸۷۵	۰/۲۵	۰/۱۵				
			۰/۰۶۱۸	۰/۰۵۱۵	۰/۱۴۴۳	۰/۲۰۶۱	۰/۱۰۳	۰/۲۵۷۷	۰/۱۷۵۲				
			۰/۰۶۶۶	۰/۰۴۷۶	۰/۱۵۲۳	۰/۱۹۰۴	۰/۰۹۵۲	۰/۲۸۵۷	۰/۱۶۱۹				
	امتیاز ایده آل		۰/۳۴۲۴۲	۰/۲۴۵۲۴	۰/۷۱۴۲۸	۱/۰۰۰۰	۰/۴۹۳۴۶	۰/۹۶۱	۰/۷۶۹۰۲				
	امتیاز نرمال		۰/۰۷۵۶۶	۰/۰۵۴۱۹	۰/۱۵۷۸۳	۰/۲۲۰۹۷	۰/۱۰۹۰۴	۰/۲۱۲۳۵	۰/۱۶۹۹۳				
	امتیاز خام		۰/۰۷۱۸۸	۰/۰۵۱۴۸	۰/۱۴۹۹۴	۰/۲۰۹۹۲	۰/۱۰۳۵۹	۰/۲۰۱۷۳	۰/۱۶۱۴۳				
	رتبه		۶	۷	۴	۱	۵	۲	۳				

مأخذ: نگارندگان

به سازمان‌های پردرآمدی مانند شرکت مخابرات، برق و آب پایین‌تر است. بنابراین محدود بودن قدرت نظارت شورا به شهرداری باعث می‌گردد که از ظرفیت و قدرت آن در زمینه نظارت و کنترل کاسته شود. از این رو به دلیل عدم تفکیک امور محلی از امور ملی در مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز به‌جای مدیریت یکپارچه شاهد حاکم شدن افتراق در حوزه نظارت و کنترل و دیگر زمینه‌ها هستیم.

کنشگران حوزه تدوین قوانین و مقررات: با نگاهی به جدول ۵ مشخص می‌گردد که مجموعه نهادهای دولتی، شهرداری و شورای شهر با به دست آوردن بالاترین امتیاز بیشترین نقش را در زمینه تدوین ضوابط و مقررات حاکم بر مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز ایفا می‌کنند. همچنین ترکیبی از نهادها، شهروندان، بخش خصوصی و بخش غیررسمی به ترتیب در رده‌های بعدی کنشگران مؤثر بر تدوین ضوابط و مقررات مدیریت بافت تاریخی قرار دارند. برای اینکه کنشگران مدیریت شهری بتوانند به‌صورت هماهنگ با هم به برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و اجرا در حوزه مدیریت بافت تاریخی بپردازند و همچنین

همان‌گونه که گفته شد؛ شهرداری و شورای شهر بیشترین نقش را در نظارت و کنترل بر عهده دارند. به‌گونه‌ای که قوانین شوراها صراحتاً این نهاد را به عنوان یک نهاد ناظر در نظر گرفته است. اما همین امر باعث تفسیر غلط از قانون برای تعیین حدود وظایف مربوط به شورا گردیده است. چراکه براساس تلقی غلط از قانون مذکور اختیارات شورا در حد نظارت بر عملکرد دستگاه‌های اجرایی محدود گردیده است. این در حالی است که سیاست و برنامه‌های دستگاه‌ها به دلیل ساختار مدیریت متمرکز بدون اطلاع و هماهنگی با شوراها به عنوان نماینده مدیریت محلی؛ از مرکز تعیین می‌گردد. این مسأله باعث گردیده قدرت دخالت شورا و نظارت آن بر سازمان‌های مدیریت شهری تنها به نظارت بر عملکرد شهرداری محدود گردد و این مسأله موجب گردیده در مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز به‌جای شورای شهر شاهد شورای شهرداری باشیم. شهرداری به عنوان یکی از کنشگران و سازمان‌های اجرایی در مجموعه مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز مشغول به فعالیت است. از طرف دیگر درآمد و نیروی انسانی شهرداری نسبت

مربوط به طرح‌های جامع شهری و تصویب معیارها و ضوابط آیین‌نامه‌های شهرسازی بر عهده شورای عالی شهرسازی و معماری می‌باشد. یا اینکه بسیاری از اختیارات مربوط به قانون‌گذاری شوراها در مدیریت محلی به عنوان نماینده مدیریت محلی؛ مشروط به اجازه مقامات و نهادهای مدیریتی کلان و بالادستی می‌باشد که موجب عدم استقلال این نهاد محلی گردیده است. این امور باعث شده کمتر به شرایط بومی بافت تاریخی کلان‌شهرها به‌ویژه کلان‌شهر شیراز توجه گردد. لذا لازم است برای تحقق مدیریت یکپارچه و ایجاد هماهنگی بین نهادها و سازمان‌های مختلف مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز بسیاری از مسؤولیت‌های امور بافت تاریخی به ویژه تدوین قوانین محلی منطبق با بافت تاریخی به سازمان‌ها و حکومت‌های محلی واگذار گردد.

بتوانند هماهنگی و یکپارچگی سازمان‌های مدیریت شهری را پشتیبانی نمایند به این اصل نیازمندند که مجموعه‌ای از قوانین و ابزارهای قانونی را به کار گیرند که مشروعیت مدیریت شهری بافت تاریخی را به عنوان مهم‌ترین سطح تعریف شده سازمانی، مدیریتی و حاکمیتی به رسمیت بشناسد. اما در حال حاضر در زمینه تدوین قوانین و مقررات مربوط به مدیریت شهری به دلیل مغفول واقع شدن نقش مدیریت محلی شکاف عمیق بین قوانین موجود و وضعیت محلی بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز وجود دارد. قانون‌گذاری، نظارت بر عملکرد بسیاری از نهادهای دولتی و هرگونه قانون‌گذاری در سطح کلان برای مدیریت بافت تاریخی در حیطه اختیارات مجلس، وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی و شورای عالی شهرسازی و معماری می‌باشد. به‌گونه‌ای که بررسی پیشنهادهای لازم درباره سیاست‌های کلی شهرسازی و مقررات

جدول ۵: محاسبه شاخص‌ها و تعیین رتبه کنشگران مدیریت شهری در حوزه ضوابط و مقررات

رتبه	معیار	گزینه‌ها					
		بخش غیررسمی	بخش خصوصی	مجموعه نهادهای دولتی	شهرداری	شهروندان	شورای شهر
R ₁	تدوین ضوابط و مقررات	۰/۰۲۳۶	۰/۰۳۳۵	۰/۱۰۱	۰/۱۲۳۳	۰/۰۵۶۳	۰/۰۸۳۴
R ₂		۰/۰۷۲	۰/۰۸۶۴	۰/۱۶۵۷	۰/۲۳۵۶	۰/۱۰۲۹	۰/۱۹۳۱
R ₃		۰/۰۸۸	۰/۱۱۷	۰/۲۰۳۳	۰/۱۸۴۸	۰/۱۰۴۷	۰/۱۶۶۳
R ₄		۰/۰۴۹۲	۰/۰۶۱۶	۰/۲۴۶۴	۰/۲۱۵۶	۰/۰۸۸	۰/۱۸۴۸
R ₅		۰/۰۵۳۳	۰/۰۷۶۲	۰/۲۴۰۲	۰/۲۲۴۲	۰/۰۹۶۱	۰/۱۶۰۱
R ₆		۰/۰۳۵۷	۰/۰۷۱۴	۰/۲۱۴۲	۰/۲۵	۰/۱۰۷۱	۰/۱۷۸۵
R ₇		۰/۰۵۲۲	۰/۰۶۵۲	۰/۲۳۴۹	۰/۱۹۵۸	۰/۰۹۱۳	۰/۱۸۲۷
R ₈		۰/۰۲۵۶	۰/۰۵۱۲	۰/۲۹۴۸	۰/۲۵۶۴	۰/۰۷۶۹	۰/۱۱۵۳
R ₉		۰/۰۵۰۴	۰/۰۶۷۲	۰/۲۶۸۹	۰/۲۲۶۸	۰/۱۰۰۸	۰/۱۵۱۲
	امتیاز ایده آل	۰/۲۲۸۶۴	۰/۳۱۹۹	۱/۰۰۰۰	۰/۹۷۱۰۵	۰/۴۱۸۵	۰/۷۱۸۷۷
	امتیاز نرمال	۰/۰۵۲۹۸	۰/۰۷۴۱۳	۰/۲۳۱۷۵	۰/۲۲۵۰۴	۰/۰۹۶۹۹	۰/۱۶۶۵۷
	امتیاز خام	۰/۰۵	۰/۰۷	۰/۲۱۸۸۸	۰/۲۱۲۵۴	۰/۰۹۱۶	۰/۱۵۷۳۲
	رتبه	۷	۶	۱	۲	۵	۳

مأخذ: نگارندگان

ایفا می‌نمایند. همچنین شهروندان، بخش خصوصی و بخش غیررسمی به ترتیب در رده‌های بعدی کنشگران مؤثر بر مدیریت اجرایی بافت تاریخی قرار دارند. با توجه به شرایط و ساختار مدیریتی بافت تاریخی

کنشگران حوزه اجرایی: با توجه به جدول ۶؛ شهرداری، ترکیبی از نهادها و مجموعه نهادهای دولتی با به دست آوردن بالاترین امتیاز بیشترین نقش در زمینه اجرایی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز

کلان‌شهر شیراز می‌توان گفت بین بخش‌های مختلف مدیریتی و قدرت سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی کنشگران مدیریت بافت و قدرت اجرایی آن‌ها تناسب چندانی وجود ندارد. به عنوان مثال به دلیل عدم استقلال قانونی حکومت‌های محلی؛ بخش سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تحت سیطره کامل حکومت مرکزی قرار دارد. اما با این وجود این‌گونه نهادها کمتر تمایل دارند در حوزه اجرایی ورود پیدا نمایند. این مسأله باعث گردیده است که نتوان از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های محلی از جمله توانمندی بخش‌های خصوصی و غیررسمی در مدیریت اجرایی بافت تاریخی استفاده نمود. چرا که به حاشیه رانده شدن آن‌ها در حوزه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی

موجب گردیده در حوزه اجرایی نیز تمایل چندانی به مشارکت نداشته باشند. این امر سبب گردیده مدیریت بافت تاریخی در جذب سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی و دولتی جهت مدیریت کاراتر و مداخله مناسب در بافت تاریخی ناموفق عمل نماید. از طرف دیگر در حوزه اجرایی بیشترین نقش به شهرداری واگذار شده است. تا جایی که عمده وظایف شهرداری به انجام امور عمرانی و خدماتی؛ مانند احداث خیابان، ساخت پارک، جمع‌آوری زباله و غیره تنزل یافته است. بنابراین شهرداری در مدیریت بافت تاریخی بیشتر از آنکه رویکرد و نقش مدیریتی داشته باشد رویکرد و نقش عمرانی- خدماتی را بر عهده دارد.

جدول ۶: محاسبه شاخص‌ها و تعیین رتبه کنشگران مدیریت شهری در حوزه اجرایی

معیار	رتبه معیار	گزینه‌ها						
		بخش غیررسمی	بخش خصوصی	مجموعه نهادهای دولتی	شهرداری	شهروندان	شورای شهر	ترکیبی از نهادها
حوزه اجرایی	E ₁	۰/۳۷۶۸	۰/۰۸۱۶	۰/۰۶۰۳	۰/۱۲۵۶	۰/۰۶۲۸	۰/۰۲۵۱	۰/۱۰۶۷
	E ₂	۰/۰۷۴۶	۰/۱۶۱۶	۰/۱۴۹۲	۰/۲۷۲۵	۰/۱۰۶۷	۰/۰۵۲۸	۰/۱۸۲۳
	E ₃	۰/۰۸۲	۰/۱۴۳	۰/۲۳۵۲	۰/۲۰۰۲	۰/۱۰۵۱	۰/۰۵۸	۰/۱۷۶۲
	E ₄	۰/۰۸۸۸	۰/۱۴۸۱	۰/۲۲۲۲	۰/۱۸۵۱	۰/۱۱۱۱	۰/۰۷۴	۰/۱۷۰۳
	E ₅	۰/۰۷۴۵	۰/۱۸۶۴	۰/۱۷۰۹	۰/۱۴۲۹	۰/۱۰۵۶	۰/۰۷۰۸	۰/۲۴۸۶
	E ₆	۰/۰۵۸۷	۰/۰۶۰۱	۰/۱۶۹۸	۰/۲۹۱۱	۰/۱۲۴۲	۰/۰۵۳۳	۰/۲۴۲۶
	E ₇	۰/۰۸۶۲	۰/۱۲۶۹	۰/۱۰۱۵	۰/۲۸۲	۰/۱۴۱	۰/۰۶۴۸	۰/۱۹۷۴
	E ₈	۰/۰۹۴۵	۰/۰۹۹۵	۰/۱۳۴۳	۰/۲۴۸۷	۰/۱۵۹۲	۰/۰۶۴۶	۰/۱۹۹
	E ₉	۰/۰۶۳۴	۰/۰۸۴۶	۰/۱۶۹۳	۰/۳۱۷۴	۰/۰۹۵۲	۰/۰۴۲۳	۰/۲۲۷۵
	E ₁₀	۰/۰۷۲۵	۰/۰۹۶۷	۰/۱۶۱۲	۰/۲۸۲۲	۰/۱۲۵	۰/۰۵۲۴	۰/۲۰۹۶
	E ₁₁	۰/۰۷۹۸	۰/۰۵۵۵	۰/۱۱۱۱	۰/۲۰۸۳	۰/۱۵۶۲	۰/۱۳۸۸	۰/۲۵
	E ₁₂	۰/۰۸۶۸	۰/۰۷۶۲	۰/۲۵۱۷	۰/۲۰۳۹	۰/۱۲۴۱	۰/۱۰۲۸	۰/۱۵۴۲
	E ₁₃	۰/۰۹۸۴	۰/۱۱۹۴	۰/۲۲۱۲	۰/۱۶۳۷	۰/۱۳۶	۰/۰۸۴	۰/۱۷۶۹
	E ₁₄	۰/۰۸۷۸	۰/۱۳۱۷	۰/۱۵۹۷	۰/۲۳۹۶	۰/۱۱۳۴	۰/۰۷۵۸	۰/۱۹۱۶
	E ₁₅	۰/۰۸۵۳	۰/۱۵۴۱	۰/۲۰۷۱	۰/۱۸۲۲	۰/۰۹۹۴	۰/۰۷۷	۰/۱۹۴۶
امتیاز ایده آل	۰/۳۶۹۱۲	۰/۵۳۹۶۹	۰/۸۱۰۰۸	۱/۰۰۰۰	۰/۵۴۴۸	۰/۳۳۵۳۱	۰/۹۱۶۶۴	
امتیاز نرمال	۰/۰۸۱۷۴	۰/۱۱۹۵۱	۰/۱۷۹۳۹	۰/۲۲۱۴۵	۰/۱۲۰۶۴	۰/۰۷۴۲	۰/۲۰۲۹۹	
امتیاز خام	۰/۰۷۹۷	۰/۱۱۶۵۲	۰/۱۷۴۹	۰/۲۱۵۹۱	۰/۱۱۷۶۳	۰/۰۷۲۴	۰/۱۹۷۹۱	
رتبه	۶	۵	۳	۱	۴	۷	۲	

مأخذ: نگارندگان

موانع تحقق مدیریت یکپارچه در بافت تاریخی:
جدول ۷؛ رتبه کنشگران مدیریت بافت تاریخی را

به‌طور کلی در همه حوزه‌های مدیریتی نشان می‌دهد.
با توجه به این جدول؛ شهرداری، ترکیبی از همه

گردیده مدیریت بافت تاریخی مدیریت کارا و پاسخگو نباشد. چراکه تعدد کنشگران و نبود قوانین واحد و عدم تناسب بین قدرت اجرایی و قدرت برنامه‌ریزی موجب گردیده سازمان‌ها و کنشگران مدیریت شهری به راحتی بتوانند از زیر بار مسئولیت و فعالیت‌های خود شانه خالی نمایند و سوء مدیریت‌ها را بر عهده دیگر سازمان‌ها بگذارند. از جمله مشکلات و چالش‌هایی که به دلیل تضادهای بین نهادهای مدیریت شهری در بافت تاریخی به وجود آمده می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- فقدان جریان تأثیرگذار مشارکت شهروندان و بخش خصوصی؛ و به تبعیت از آن فقدان منابع درآمدی پایدار و کافی؛

- فقدان ارتباط مؤثر و یکپارچه و همسو بین نهادهای اصلی تأثیرگذار بر جریان توسعه بافت تاریخی (شهرداری، میراث فرهنگی، آستان مقدس شاهچراغ (ع) و سایر دستگاه‌ها)؛

- مداخلات گسترده در بافت تاریخی بدون برخورداری از ایده ساختاری مرجع؛

- فقدان نهادهای مدیریتی میان نهادی که بتواند موجب هماهنگی درون سازمانی و برون سازمانی گردد؛

- ناپایداری نسبی مدیریت منطقه تاریخی و عدم تداوم سیاست‌ها و راهکارها؛

- وجود گروه‌ها و نیروهای ذی‌نفع و ذی‌نفوذ و عدم پایبندی جدی آن‌ها به ضوابط، قوانین و مقررات.

نهادهای مجموعه نهادهای دولتی و شورای شهر بیشترین اثرگذاری را در مدیریت بافت تاریخی دارند. بخش غیررسمی، بخش خصوصی و شهروندان در رده‌های بعدی اثرگذاری قرار دارند.

در قسمت قبلی پژوهش به این مسأله اشاره شد که نهادهای متعددی در حوزه‌های مختلف مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز اثرگذارند. این نهادها هرکدام بدون هماهنگی با دیگری به فعالیت می‌پردازند. به گونه‌ای که تعدادی از این نهادها که بیشترین نقش را در حوزه سیاست‌گذاری، تدوین قوانین و نظارت برعهده دارند؛ در حوزه اجرایی کمترین تمایل به مشارکت را نشان می‌دهند. از طرف دیگر تعدادی از نهادهای مدیریت محلی مانند شهرداری که بیشترین نقش را در حوزه‌های اجرایی بر عهده دارند در حوزه برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مدیریت بافت تاریخی دارای قدرت و کفایت لازم نیستند. بنابراین عدم انسجام در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری سازمان‌های محلی و دولت مرکزی باعث گردیده که رویکردی جامع و کل‌نگر بر مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز حاکم نباشد. این شکاف مدیریتی موجب گردیده ساکنان و شهروندان و بخش خصوصی به‌طور کامل مورد غفلت واقع شوند. بنابراین مرجع واحد با مسئولیت روشن در مدیریت بافت تاریخی که بتواند بر اساس قوانین موجود از یکپارچگی مدیریت شهری حمایت نماید وجود ندارد. این مسأله باعث

جدول ۷: تعیین رتبه کنشگران مدیریت شهری در حوزه اجرایی

گزینه‌ها							امتیاز
ترکیبی از نهادها	شورای شهر	شهروندان	شهرداری	مجموعه نهادهای دولتی	بخش خصوصی	بخش غیررسمی	
۰/۹۸۸۹۹	۰/۹۶۳۸۳	۰/۹۲۸۱۹	۱/۰۰۰۰	۰/۹۷۲۲۲	۰/۹۳۸۶۸	۰/۹۵۲۸۳	امتیاز ایده آل
۰/۱۴۶۶۳	۰/۱۴۲۹	۰/۱۳۷۶۱	۰/۱۴۸۲۶	۰/۱۴۴۱۴	۰/۱۳۹۱۷	۰/۱۴۱۲۷	امتیاز نرمال
۰/۰۲۱۵۱	۰/۰۲۰۹۷	۰/۰۲۰۱۹	۰/۰۲۱۷۵	۰/۱۴۸۲۶	۰/۰۲۰۴۲	۰/۰۲۰۷۳	امتیاز خام
۲	۴	۷	۱	۳	۶	۵	رتبه

مأخذ: نگارندگان

چالش‌های اساسی و زمینه‌ساز سایر مشکلات بافت تاریخی وجود بازیگران و کنشگران متعدد مدیریت شهری است. هماهنگی این کنشگران در حوزه‌های

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

امروزه مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهرها با چالش‌های متعددی مواجه گردیده است. یکی از

است. لذا برای تحقق این امر؛ پیشنهادهای زیر که مستخرج از تحلیل کارکرد شاخص‌های مورد بررسی است؛ ارائه می‌گردد:

- برگزاری کارگاه‌های علمی مدیریت یکپارچه شهری جهت آشنایی مدیران و کارکنان سازمان‌ها و کنشگران مدیریت بافت تاریخی با ضرورت و اهمیت اجرای این رویکرد مهم.

- تشکیل کمیته‌های تخصصی برای شناسایی ضعف قوانین موجود و همچنین تدوین قوانینی که بتواند از یکپارچگی مدیریت بافت تاریخی حمایت نماید و با نظام محلی مدیریت بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز هم‌خوانی داشته باشد.

- بازنگری در قوانین و مقررات و تشکیلات مدیریت شهری و حرکت به سمت تحول در نظام مدیریت شهری کنونی در راستای تحقق مدیریت یکپارچه شهری.

- جلوگیری از تقسیم اختیارات و وظایف مدیریت شهری میان وزارتخانه‌ها و شهرداری و سایر نهادهای محلی که باعث گسترش عدم انسجام در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری می‌گردد.

- واگذاری مدیریت و اداره امور بافت تاریخی به سازمان‌ها و حکومت‌های محلی.

- دیده شدن ظرفیت شهروندان، بخش خصوصی و غیررسمی در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مربوط به بافت تاریخی و تشویق و ترغیب آن‌ها به مشارکت جهت استفاده از ظرفیت‌های محلی.

منابع

۱. ابراهیم‌زاده، عیسی. گل آفرین ملکی. ۱۳۹۱. تحلیلی بر ساماندهی و مداخله در بافت فرسوده شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر خرم‌آباد). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره چهارم و چهارم، شماره هشتم و یکم، پاییز ۱۳۹۱، تهران.
۲. امانپور، سعید. مهیار سجادیان. ۱۳۹۵. مذاقه‌ای آسیب شناسانه بر سازمان‌یابی فضایی و مدیریت کلان‌شهر تهران منطبق بر رهیافت‌ها و رهنمودهای منبعث از آرمان مدیریت یکپارچه در کشور. فصل‌نامه جغرافیا و

مختلف مدیریت بافت تاریخی از درجه اهمیت بالایی برخوردار است. رویکرد مدیریت یکپارچه شهری یکی از رویکردهای مهم مدیریت شهری است که می‌تواند علاوه بر بالا بردن مشارکت کنشگران؛ به هماهنگی و انسجام هرچه بیشتر این عناصر و به تبع آن مدیریت مؤثر و کارا تر بافت تاریخی بیانجامد. از این‌رو در این پژوهش سعی شده با هدف شناسایی کنشگران و چالش‌های تحقق مدیریت یکپارچه در بافت تاریخی کلان‌شهر شیراز؛ شاخص‌های مختلف مدیریت بافت تاریخی استخراج و براساس آن کنشگران متعدد بافت تاریخی رتبه‌بندی شود. برای رتبه‌بندی کنشگران و تحلیل رابطه آن‌ها در بخش‌های مختلف مدیریت شهری از مدل ANP استفاده شده است.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد میان کنشگران مدیریت بافت تاریخی هماهنگی چندانی وجود ندارد. از جمله دلایل این مسأله حاکم بودن مدیریت متمرکز از بالا به پایین بر نظام مدیریت بافت تاریخی می‌باشد. بسیاری از کنشگران که بیشترین نقش را در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دارند تمایل چندانی برای زمینه‌آجری، سرمایه‌گذاری و مداخلات محلی ندارند و یا بالعکس سازمان‌های محلی در تصمیمات کلان مربوط به مدیریت بافت تاریخی از کمترین قدرت و توانایی برخوردارند. این مسأله موجب شکاف عمیق مدیریتی بین امور ملی و امور محلی شده است. این شکاف عمیق مدیریتی بر روابط سازمان‌های محلی با همدیگر و حتی روابط درون‌سازمانی آن‌ها نیز اثرات مخربی برجای گذاشته و باعث گردیده نتوانند از پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های محلی بافت از جمله مشارکت شهروندان و بخش خصوصی بهره‌لازم را ببرند. این مشکلات اثرات جبران‌ناپذیری به بافت تاریخی شیراز تحمیل نموده؛ چراکه نبود یک مرجع واحد و یکپارچه مدیریتی باعث مداخلات کالبدی گسترده بدون برخورداری از ایده‌های ساختاری مرجع و معضلات اجتماعی و فرهنگی متعددی گردیده است.

پیشنهادها

استفاده از رویکردهای جدید مدیریت شهری مانند مدیریت یکپارچه شهری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار

- برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس، دوره هشتم، شماره سی‌ام، زمستان ۱۳۹۵، بروجرد.
۳. برک‌پور، ناصر. ایرج اسدی. ۱۳۹۵. مدیریت و حکمروایی شهری. چاپ سوم، انتشارات دانشگاه هنر، تهران.
۴. حاجی‌لو، زهرا. سید جمال دریاباری و عباس ارغان و رحمت‌الله فرهودی. ۱۳۹۶. تحلیل تطبیقی مدیریت شهری در کلان‌شهرهای تهران و لندن و توانمندسازی مدیران در راستای مدیریت یکپارچه شهری. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال هفتم، شماره چهارم، پاییز ۱۳۹۶، قشم.
۵. حکمت‌نیا، حسن. میرنجف موسوی و علیرضا افشانی و محمد ملکی. ۱۳۹۶. بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران، مورد مطالعه: شهر ایلام. فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، دوره هفتم، شماره بیست و چهارم، تابستان ۱۳۹۶، گرگان.
۶. جبل عاملی، فرخنده. احسان رسولی‌نژاد. ۱۳۸۹. بکارگیری مدل فرایند تحلیل شبکه‌ای در رتبه‌بندی شعب بانکی: مطالعه موردی بانک صادرات. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، دوره هجدهم، شماره پنجاه و پنجم، پاییز ۱۳۸۹، تهران.
۷. زنگی‌آبادی، علی. میثم رضائی و علیرضا رحیمی و فروغ گشتیل. ۱۳۹۲. تحلیل جغرافیایی مبلمان شهری بخش مرکزی شهر شیراز. کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و توسعه پایدار شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز.
۸. سعیدنیا، احمد. ۱۳۸۳. کتاب سبز شهرداری‌ها. جلد دهم، انتشارات مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری، تهران.
۹. سیاف زاده، علیرضا. منصور بدری فر. ۱۳۸۷. ضرورت اصلاح نظام مدیریت توسعه شهری در کلان‌شهر تهران. فصلنامه جغرافیایی سرزمین، دوره پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۸۷، تهران.
۱۰. عظیمی آملی، جلال. اکبر جمع‌دار. ۱۳۹۵. بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر الگوی حکمروایی خوب (نمونه موردی: محله ده ونک، منطقه ۳ تهران). فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره هفتم، شماره یکم، زمستان ۱۳۹۵، قشم.
۱۱. فرجام، رسول. ۱۳۹۲. تحلیل فضایی توسعه ترکیبی کاربری‌ها و زوال بخش مرکزی شهر: (مورد پژوهش: کلان‌شهر شیراز). رساله دوره دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، استاد راهنما: مجتبی رفیعیان، سیمین
- تولایی، محمد سلیمانی مهرنجانی و علی موحد، دانشگاه خوارزمی، دانشکده علوم جغرافیایی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، تهران.
۱۲. عزیزی، محمدمهدی. محمد ابویی اردکانی و نسرين نوری. ۱۳۹۱. بررسی نقش کنشگران و ابزارهای مدیریت شهری در یکپارچگی مدیریت کلان‌شهر تهران. مجله هویت شهر، دوره ششم، شماره دهم، بهار و تابستان ۱۳۹۱، تهران.
۱۳. کاظمیان، غلامرضا. اسماعیل صالحی و سید محمدهادی ایازی و علی نودرپور و حسین ایمانی جاجرمی و نوید سعیدی رضوانی و مجید عبداللهی. ۱۳۹۲. مدیریت شهری (جلد اول: مبانی و حوزه‌ها). چاپ اول، انتشارات تپسا، تهران.
۱۴. محمدی دوست، سلیمان. مرضیه مرادی‌ریزی و محمدعلی خانی‌زاده. ۱۳۹۷. ارزیابی نقش مدیریت شهری در توانمندسازی سکونت‌گاه‌های فقیرنشین شهری با تأکید بر خواسته‌های ساکنان. مطالعه موردی: محله زینبیه شهر اصفهان. فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، دوره هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷، گرگان.
۱۵. ناظمی، شمس‌الدین. زهرا حسینی و عاطفه صنیعی. ۱۳۸۸. بررسی امکان‌سنجی استقرار مدیریت یکپارچه شهری در ایران (مورد مطالعه شهر مشهد). فصلنامه مشهد پژوهی، سال اول، شماره دوم، بهار و تابستان ۱۳۸۸، مشهد.
۱۶. وارثی، حمیدرضا. میثم رضائی. ۱۳۹۱. تحلیل فضایی و مکان‌یابی مراکز اقامتگاهی در شهرهای تاریخی (مطالعه موردی: هتل‌های شهر شیراز). فصلنامه آمایش محیط، دوره پنجم، شماره نوزدهم، زمستان ۱۳۹۱، ملایر.
17. Dikmen, Isik. M.T Birgonul. 2007. Using Analytic Network Process for Performance Measurement in Construction. College of Architecture, Georgia Institute of Technology, USA, Atlanta.
18. Ertan, Tugce. Eğercioğlu Yakup. 2016. Historic City Center Urban Regeneration: Case of Malaga and Kemeraltı, Izmir. Procedia - Social and Behavioral Sciences, (223): 601-607.
19. Ling, Tom. 2002. Delivering Joiled-up Government in the UK: Dimentions

27. Schwedler, Hanns-Uve. 2011. *Integrated Urban Governance (The Way Forward)*, Metropolis, Word Association of the Major Metropolises First edition, March 2011.
28. Stead, Dominic. Harry Geerlins. 2005. *Integrating Transport, Land use Planning and Environment Policy Views of Practitioners from Denmark, England and Germany*. The European Journal of Social Science Research, 18(4).
29. Stevenson, Deborah. 2003. *Cities and Urban Cultures*. Open University Press_McGraw_Hill Education (UK).
30. Warren, Roland Leslie. Stephen M Rose & Ann F Bergunder. 1974. *The Structure of Urban Reform: Community Decision Organization in Stability and Change*. Publisher: Lexington Books, 1st edition (June 1, 1974).
31. Wilkinson, David. Elaine Appelbee. 1999. *Implementing Holistic Government: Joind-up action on the ground*. Published by Bristol University Press, Bristol.
32. Zaali, Nader. Majid Zareie & Saman Ebizadeh & Farshid Hashemzadeh Ghalehjogh. 2016. *Strategic Planning for Organizing of Urban Distressed Areas (Case Study: Shahidgah-Sheikh Safi Neighborhood in Ardabil City)*. The Scientific-Research Quarterly Journal of Urban Economics and Management, 4(14): 41-65.
- issues and problem. In: *Public Administration*, 80 (4): 615.
20. McGill, Ronald. 1994. *Integrated Urban Management: an Operational Model for Third World City Managers*. *Cities: the international quarterly on urban policy*, 12(5): 337-351.
21. McGill, Ronald. 1998. *Urban Management in Development Countries*. *Cities*, 15(6): 463-471.
22. OECD. 1996. *Building Policy Coherence: Tools and Tensions*. OECD Public Management Occasional Paper. No 12, Paris.
23. Pourkarimi, Elahe. Sadegh Zibakalam & Nader Noroozi. & Masumeh Ebtakar. 2016. *A Conceptual Model for Integrated management of the Urban Environment in Tehran Metropolis (Based on the Good Governance Guidelines)*. *International Journal of Environmental Research*, 10(3): 391-400.
24. Rasoolimanesh, Seyed Mostafa, Mastura Jaafar & Badarulzaman Nurwati. 2014. *Examining the Contribution Factor for the Successful Implementation of City*, *Iran. Cities*, 41: 10-19.
25. Ryden, Lars. 2008. *Tools for Integrated Sustainability Management in Cities and Towns*. *Urban Studies and Sustainability Science*. Baltic University Press, Uppsala.
26. UNECE, WHO. 2006. *Practical Guidelines on Institutional Arrangements for Integrated Policy and Decision Making*. Geneva.